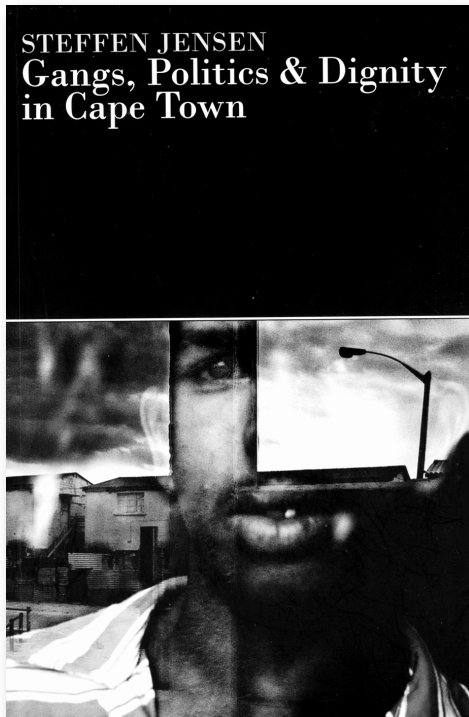

Værdighedskampe:

At leve med racefordomme og finde liv i sydafrikanske ghettoer

– dansk udviklingsforsker blandt farvede unge mænd og deres mødre i Cape Town

Af Steffen Jensen

Steffen Jensen:
Gangs, Politics & Dignity in Cape Town.
 James Currey, Oxford.
 Wits University Press, Johannesburg.
 The University of Chicago Press,
 Chicago 2008.
 212 sider.

Min bog *Gangs, Politics & Dignity in Cape Town* stiller et simpelt, men fundamentalt spørgsmål: hvordan opretholder man sin værdighed, når man lever i byområder, der hærges af bander, kriminalitet og narkoproblemer, når ens nærmeste familie ofte er impliceret i vold, og når århundreder gamle stereotyper tilsiger, at den gruppe man tilhører er grundlæggende svag og altid potentielt kriminel?

Det nemme svar er: med besvær. Det mere komplicerede, at det kræver masser af hårdt identitetsmæssigt arbejde at fremstå som værdige individer – ikke bare i andres øjne, men ofte også for én selv. Dette problem er særligt akut i Cape Towns townships, hvor mange af den gruppe, der kaldes farvede har internaliseret nogle af de raciale stereotyper, der konstruerer de farvede som svagere og mere kriminelle end andre grupper, også selvom disse stereotyper ikke har noget på sig. Det betyder, at selv om de fleste farvede ikke kan genkende sig selv i stereotyperne, så er det 'almindeligt kendt', at mange farvede, især de fattige unge mænd, er som stereotyperne påstår. Det er det som Gramsci har kaldt 'splittet personlighed': på den ene side ved folk, at de er gode og ordentlige mennesker i deres hverdag, at de gør deres bedste og at det er presset udefra, der får dem til at handle som de gør. På den anden side accepterer de de dominante stereotyper, der italesætter den farvede gruppe som særligt problematisk. For eksempel spurgte jeg engang et farvet par om hvad *gam* (et begreb, der relateres til bestemte dårlige måder at opføre sig på) var. 'Det er de farvede', fortalte de mig. 'Er I så *gam*?', spurgte jeg, hvortil de bestemt svarede 'nej'. Det er i dette paradoks vi finder det vi kunne kalde værdighedsproblematikken.

Værdighed forstås ofte som det der grundlæggende gør os til menneske, og som hvis det kompromiteres,

truer vores menneskelighed. Man siger ofte 'i det mindste har han sin værdighed endnu', eller når det går galt, 'han mistede selv sin værdighed'. Dermed relateres værdighed til en grundlæggende menneskelighed.

I de fleste tekster er værdighed bare forudsat, ikke diskuteret. Men som litteraturkritiker Eleni Coundouriotis siger, er der en grundlæggende spænding eller ambivalens i begrebet, på grund af den anden, afledte betydning af ordet *dignity*, dignitar. Dette er en titel, som gives af den suveræne magt, og som kun indehaves af (som regel) Ham. Alle andre kan kun aspirere til sand værdighed. I bogen søger jeg at forene disse to grundlæggende, forskellige forestillinger om værdighed – det der gør os til mennesker og som en titel, der gives os af magten. Værdighed, eller spørgsmål om vores værdighed, aktualiseres kun, når den trues. Det er i truslen mod vores værdighed, at værdighed bliver relevant. Det vil sige, at der er en intim forbindelse mellem ydmygelse og værdighed. Man kan sige, at værdighed kun bliver relevant i ydmygelsen; at ydmygelsen skaber værdighed.

Denne forståelse af værdighed, med filosofferne Judith Butler og Giorgio Agampen som delvise inspirationskilder, adskiller sig fra mere statiske forståelser af værdighed som enten menneskelig kerne eller titel, ved at være mere procesorienteret, dvs. værdighedsproblematikker udspilles i møder mellem mennesker og mellem mennesker og institutioner. Denne forståelse af værdighedsproblematik er, vil jeg mene, universelt brugbar, men den giver specielt god mening i Cape Towns townships. Det gør den, fordi ydmygelserne sidder særligt løst her. På sæt og vis kan man sige, at ydmygelsen er konstitutiv og permanent. Hvor andre i mindre problematiske historiske sammenhænge sjældent bliver ydmyget, er de raciale stereotyper udtryk for konstante ydmygelser, som alle i de farvede townships må forholde sig til. Til hverdag er ydmygelsen måske ikke tilstede – og dermed er værdighedsproblematikken mindre aktuel, men der skal ikke meget til før den aktualiseres, både fordi farvede i townshipsene oplever utallige ydmygelser i

forholdet til staten, arbejdsmarkedet og hinanden, og fordi de hele tiden venter på ydmygelsen, forventer dens komme. Som unge Moubin fortalte mig, 'Når de hører man er fra en township, så tror de straks man er en gangster. De spørger 'Har han en pistol? Bærer han kniv? Vil han overfalde mig? Dræbe mig?' Folk ser altid mistænkeligt på mig. Jeg ved ikke – jeg kan ikke forklare dig det. Man skal være fra en township og man skal være farvet for at kunne forstå.'

Hvem er så ydmygelsesernes agenter? Det første og mest indlysende svar er, at det er staten eller andre repræsentanter for den dominante magt. Nogle gange er denne magt hvid, men lige så ofte er den farvet middelklasse, det være sig socialarbejderen, boligkontoret, arbejdsgiverne, lærerne, men især måske politiet og fængselsmyndighederne. I bogen beskrives mødet mellem disse institutioner og mennesker fra de farvede townships. Det er langt fra altid magten, der vinder, men der produceres altid ydmygelser. Bogen beskriver også, hvordan værdighedsproblematikken aktualiseres i relationen mellem forskellige grupper inden for en township, ja, endda mellem naboer og medlemmer af samme familie. Pointen er at forskellige gruppers værdighedsstrategier ofte bygger på en produktion af andre gruppers ydmygelse. Nogle kvindelige lokalpolitikere bygger deres legitimitet på en nedgøring af mødres forhold til deres sønner i bander. Det lokale vagtværn bygger legitimitet på ydmygelse af grupper af unge mænd. Genfødte kristne bygger deres værdighed på foragt for de ikke-genfødte. Dette er måske den egentlige tragedie: at kun gennem foragt og ydmygelse af naboer, familier og andre skæbnefæller, er folk i stand til at etablere egen værdighed. Samtidig, og paradoksalt, er disse værdighedskampe afgørende for etableringen af en positiv politisk bevidsthed. 'Jeg ville bare ønske', som en kvinde sagde, da jeg lancerede bogen i townshipsen, 'at vi kunne være lidt rarere ved hinanden og vores børn; ikke altid være så fordømmende men se, at vi er i samme båd'.

Den følgende tekst analyserer én gruppes, bandens, forsøg på at navigere mellem raciale stereotyper, fattigdom og voldsomme gader.

Et liv som kriminel:

FARVEDE UNGE MÆNDS STRATEGIER I CAPE TOWN

Af Steffen Jensen

I mange samfund indtager unge mænd en ofte meget ambivalent position. På den ene side repræsenterer de fremtiden og håbet, mens de på den anden side udgør en evig trussel mod autoriteter og det bestående samfund. Mange ritualer – især de såkaldte overgangsriter – har fokuseret på at initiere dem og dermed kontrollere og kanalisere den energi og kraft, de siges at repræsentere. Denne ambivalens omkring unge mænd findes i radikal form i Sydafrika, som er konteksten for denne artikel. I 1993 spurgte den sydafrikanske sociolog og historiker Jeremy Seekings således, om unge var 'helte eller skurke' (Seekings 1993). Han analyserede forskellige holdninger til ungdom og unge mænd, og fandt ud af, at hvorvidt unge mænd blev betragtet som skurke eller som helte, afhæng af den politiske og historiske kontekst, samt af hvem man spurgte. Før 1986, hvor unge mænd gik forrest i kampen mod apartheid, betragtedes unge mænd generelt med stor mistro og frygt, mens de under kampen mod apartheid blev til helte, eller 'revolutionens løver', som ANC's ledere kaldte dem. Efter apartheid har unge mænd igen indtaget den lidt attraktive position som dem, det agtværdige samfund skal kontrollere. Frygten for de unge mænd er ikke blevet mindre, efter at den galopperende arbejdsløshed især har ramt unge mænd i townshippene (Terreblanche 2003).

I 1980'erne var omdrejningspunktet for frygten de unges opgør med autoriteter. Det hvide styre frygtede den politis-

ke opstand, mens frygten blandt ældre sorte var de unges opgør med traditionelle autoriteter (Ritchken 1995; Delius 1997). I 1990'erne har frygten mere og mere rettet sig mod unge mænd som kriminelle. De siges at være første angrebsbølge i 'en ikke-erklæret krig mellem dem der har og dem der ikke har' (Cohen 2004). Ifølge dette argument gør håbløsheden og manglen på fremtidsmuligheder i de sorte og farvede townships, at de unge mænd ikke har noget at tabe og at en kriminel løbebane derfor er en af deres få muligheder (Kinnes 2000). Dette argument eksisterer i særlig akut form i Cape Town, som ifølge statistikkerne er en af verdens mest voldelige byer. Institut for Sikkerhedsstudier i Pretoria er således kommet frem til, at i gennemsnit hver anden indbygger i Cape Town i perioden 1993 til 1998 blev udsat for en eller anden form for kriminalitet (ISS 1998). Siden disse statistikker blev lavet er volden steget yderligere i Cape Town, mens den generelt er faldet i resten af landet (Leggett 2004: 7). Kriminaliteten i Cape Town tilskrives først og fremmest farvede unge mænd i bander. Således mener politiet, at op til 70 procent af al kriminalitet er banderelateret (Kinnes 2000: note 2).

I denne artikel undersøger jeg dels hvorfor denne form for kriminalitet er så udbredt i Cape Towns farvede townships, og dels hvordan unge mænd i disse områder må forholde sig til den stigmatisering, som de udsættes for af det omgivende

samfund, i og med at de konstant stemples som potentielt farlige forbrydere. Det vil sige, at jeg for det første vil undersøge, hvordan bander opstår og hvad der udgør deres tiltrækning på unge mænd. For det andet vil jeg analysere, hvordan det syd-afrikanske samfund kategoriserer og så at sige 'skaber' farvede unge mænd som et problem. Jeg begynder med kort at skitsere det teoretiske argument for derefter at gøre rede for, hvordan farvede unge mænd forstås af politi, forældre, skole osv. Jeg slutter af med en analyse af to praksisformer – gruppelogikker og uformelle økonomiske aktiviteter - for derigennem at vise, at der er en tragisk sammenhæng mellem det hårde liv i townshippen og de unges mænds handlinger, der så virker tilbage og bekræfter de kulturelle forestillinger om farvede unge mænd som særligt kriminelle.

SOCIALE OG KULTURELLE FORSTÅELSER AF BANDER

Teoretisk kan vi se bander på tre forskellige måder – to sociologiske modeller og en kulturel forståelse. Sociologiske forklaringer er dominerende inden for de fleste kriminologiske analyser (Nader 2003). De kan deles op i to tilgange, en konservativ og en mere social-liberal forståelse. Men ud over at være et sociologisk fænomen, der kan forklares og forstås, er banden også en kategori, der forbinder bestemte individer med bestemte handlinger. Denne forståelse af banden er mere kulturel. Pointen i artiklen er ikke, at vi skal vælge mellem den ene eller anden forklaringsmodel. Bander er komplicerede fænomener, og vi må bruge både sociologiske og kulturelle tilgange for at forstå dem.

Den konservative retning, som i stor udstrækning er blevet dominerende inden for politiet verden over, lægger fokus på, at kriminalitet er noget der vælges. Det er derfor et moralsk spørgsmål. I et opgør med hvad han kalder 'fattigdoms- og arbejdsløshedslobbyen' argumenterer kriminologen Dennis, at fattigdommen og arbejdsløsheden har været værre før, ikke mindst i trediverne, uden at folk *valgte* at blive kriminelle (Dennis 1998, 7). Det

Fotos fra *Gangs, Politics & Dignity in Cape Town*, taget af en gruppe elever fra en skole i Heideveld med kameraer udleveret til dem af forfatteren.

handler derfor om, siger han, at samfundet har oplevet et moralsk forfald, hvor kriminalitet er blevet en mulighed. Den konservative skole er ofte blevet anklaget for at være blind over for folks sociale og klasse-mæssige forhold, men politifolk, som jeg har interviewet i både Danmark, USA og Sydafrika, nægter at det er særligt relevant, og holder fast på at de kun handler mod dem, der begår kriminalitet. Og som en politimand i Cape Town sagde, "de kan jo bare la' vær".

Den social-liberale tilgang derimod fokuserer på, hvorfor bestemte grupper er stærkere repræsenteret i kriminalstatistikker og i banderne end andre grupper. De fleste seriøse akademiske analyser findes i denne kategori. Disse analyser tager alle sammen bandens eksistens som det indiskutable udgangspunkt. Der findes bander og de skal forklares og defineres. Forklaringerne og definitionerne skifter og vægtes forskelligt. Nogle fokuserer på den økonomiske marginalisering af unge mænd og den vold der skabes herfra (Jan-kowsky 1991; Fleischer 1998). Andre fokuserer på racisme og historisk undertrykkelse. Her finder vi de fleste sydafrikanske forskere (e.g. Pinnock 1984, 1995; Glaser 2000; Kinnes 2000).

Selv om de langt fra er enige, peger hver af disse forfattere på væsentlige elementer til forståelsen af, hvordan unge mænd overlever på samfundets margin. De er derfor vigtige at inddrage i en analyse af banden og af de unge mænd i dem.

Problemet med de sociologiske forklaringer er, at de tager banden for givet. Men man må også forstå banden som kulturel kategori. Dette er den tredje tilgang. At se bander som en kulturel kategori er ikke nogen ny tanke. Allerede Durkheim slog fast, "vi kan ikke sige at samfundet chokeres over en handling, fordi den er kriminel. Den er kriminel, fordi samfundet chokeres" (citeret fra Greenhouse 2003: 269 – min oversættelse). Dermed, siger antropologen Carol Greenhouse, kan vi se forbindelsen mellem autoritet og definitionen af visse praksisser som kriminelle. Praksisser som dominante grupper betragtes som problematiske vil ofte blive kriminaliseret, og grupper (fattige unge mænd

for eksempel) vil ofte lettere blive kriminaliseret, fordi de betragtes som trusler mod dominante grupper. For eksempel vil en ung farvet mand, der går på gaden i Cape Town, være betydeligt mere udsat for anholdelse end andre, der opfører sig på samme vis - noget vi også kender fra indvandrere i Danmark og sorte i USA. Den ene forklaringsmodel er ikke *per se* bedre end den anden. Pointen er at vi ikke kan forstå banden og de unge mænd i dem uden sociologisk at forstå, hvordan unge mænds praksisser spiller sammen med den måde, hvorpå det dominante samfund kulturelt betragter dem.

STEREOTYPERNE OG DE FARVEDE UNGE MÆND

Stereotyperne om farvede mænd som særligt kriminelle er langt fra nogen ny konstruktion. De opstod i 1920'erne og 1930'ernes voldsomme sociale omvæltninger, hvor hundredetusinder af farvede migrerede til byen i et forsøg på at slippe væk fra fattigdommen på landet (Norval 1996). Som en konsekvens af migrationen til byen blev dens demografiske sammensætning radikalt forandret, og det såkaldte "urbane problem" opstod (Field 1996). Dermed havde styret brug for nogle kategorier til at forstå de nye skræmmende byboere. Dette førte til etableringen af en gruppe, som kaldtes farvede og som opførte sig på bestemte måder. Selv om kategorien 'de farvede' var tvivlsom, begyndte styret at føre politik på baggrund af den. Dermed blev kategorien på sæt og vis virkelig, fordi staten begyndte at opføre sig, som om den var virkelig.

Etableringen af en særskilt farvet gruppe var legitimeret i en række kvasi-videnskabelige kommissionsrapporter, som fremlagde en racemæssigt differentieret viden om de farvede. Denne viden blev yderligere differentieret i forhold til køn og klasse. Centralt i denne viden var en abstrakt farvet mand, i forhold til hvem *alle* farvede blev bedømt. Denne mand var svag, uansvarlig, doven, drukfældig og - hvis man ikke passede meget på - potentielt kriminel. I en af kommissionsrapporterne beskrives han på følgende måde:

Han degenerer og bliver arbejdssky [“won’t-work”], og opholder sig i barer [*shebeen*]. Han kan begynde at arbejde for baren i stedet for at lave et ordentligt stykke arbejde. Han kan måske købe et par flasker vin og bringe dem hen til et passende sted. Han kan blive ved med at være doven, harmløs og uduelig som barmand, men det er også muligt at hans aktiviteter får ham til at udvikle kriminelle tendenser og gøre ham til en *skollie* [afrikaansord for forbryder med klare racemæssige undertoner] (Union of South Africa 1945: par.16).

Denne abstrakte farvede, *skollien*, står centralt i konstruktionen af farvede mænd som potentielle kriminelle, der altid er lige på kanten af at blive inkarnationen af forfald og vold, og blev grundlaget for statsinstitutionernes indsats i forhold til de farvede (Jensen 2001).

Blandt de farvede i townshippene internaliseredes disse konstruktioner af den abstrakte farvede mand med hensyn til race, køn og klasse, ikke som et udtryk for hvordan de selv var, men som en anerkendelse af, at den abstrakte farvede eksisterede i townshippen. En mand sidst i trediveerne forklarede mig i et interview, hvorfor farvede er så kriminelle: ”Det er det med de farvede – det farvede folk. Lige-gyldig hvor de arbejder – nogle af dem i hvert fald – ligegyldig hvor de arbejder, så stjæler de. Jeg ved ikke om det er fordi de er fattige eller fordi de har en stjælertkultur.” Manden forbinder farvede og kriminalitet, men han kvalificerer den øjeblikkeligt. Han taler om de farvede som ‘dem’, hvorved han effektivt distancerer sig fra dem, der stjæler. På grund af den formodede intime sammenhæng mellem farvede unge mænd og kriminalitet må de farvede konstant søge at modbevise, at netop de skulle være som den abstrakte farvede. Dette er særligt svært for unge mænd, der er selve inkarnationen af den abstrakte farvede. Mange unge mænd formår at forhandle deres udsatte position på måder, der sikrer dem jobs og social accept, men ikke desto mindre er de konstant i fare for at blive viklet ind i voldelige episoder eller bare mistænkeliggjort. Derfor må også de konstant søge at vise i ord og handlinger,

at de *ikke* er inkarnationen af den abstrakte farvede og dermed farlig for deres omgivelser.

Shaun, en ung mand der tidligere havde været medlem af en bande og havde haft et ret alvorligt narkoproblem, er et eksempel på de paradokser, unge mænd står i. Han skulle overbevise det omgivende samfund om, at han havde ændret sig. Først gik hans mor rundt til alle naboerne og til deres kirke og meddelte, at hendes søn ikke længere var med i en bande, og bad alle om at bede for ham. Dernæst måtte Shaun rundt og bede alle om undskyldning for sine tidligere handlinger. I følge ham selv tilgav de ham. Men han skulle også overbevise sine tidligere venner i banden og fjenderne i andre bander om, at han ikke længere var en del af deres verden:

Hvis du er kristen og bærer rundt på biblen, så kan du komme ud, men ikke alene. Du skal være en kristen i deres øjne. Man må ikke ryge eller drikke. Bær rundt på biblen og iklæd dig et jakkesæt, så kan de se, at du er en kristen. Da jeg blev kristen så de på mig og sagde, ’du er anderledes. Du er ikke længere en gangster’. De kom til mig og viste mig en pistol. Jeg viste dem biblen. Nu ignorerer de mig.

Shaun kom ud af banden ved at blive religiøs, og det er måske den almindeligste vej ud af banden i Cape Town i dag. Men det er ikke nok at gå i kirke eller være tro mod den, omvendelsen skal udleveres i hverdagslivet og ses også i kropslige praksisser: Man må ikke ryge eller drikke, og man skal klæde sig på bestemte måder. Men selv det er ikke nok. Man skal ‘føles’ anderledes. Hvad det nøjagtigt handler om, er svært at sætte fingeren på, men det handler om attitude og den måde man opfører sig på. Der er med andre ord en kerne, der skal være anderledes. Jeg vil argumentere for, at denne kerne handler om de racemæssige stereotyper. Eftersom Shaun allerede havde vist, at han kunne falde dybt og blive inkarnationen af den abstrakte farvede, måtte han nu bevise igen og igen, at han havde ændret sig. Og såvel banderne som det gode selskab overvågede hver eneste af hans bevægelser for

at se, om det også var sandt, at han nu var anderledes. Dette er paradokset for de unge mænd, når de prøver at blive respektable medlemmer af det gode selskab.

PRESSET MOD BANDEN

Shauns og andres historie viser, at det kan lade sig gøre at undgå at blive involveret i banderne, og hvis det går galt kan man komme ud af dem igen. Derfor kan man med rette spørge, som de konservative kriminologer, 'ku' de ikke bare lade være?!' Det er selvsagt et ganske rimeligt spørgsmål. Svaret er bare ikke et simpelt 'jo'. Der er samfundsmæssige og kulturelle pres, som skubber unge mænd i retning af banden, eller grupper der bliver kategoriseret som bander. Ved kort at se på et enkelt eksempel med en gruppering af unge mænd, der kaldte sig for *the Homeboys*, kan vi opnå en bedre forståelse af presset.

Da jeg lavede feltarbejde i Cape Town i 1999 var *'the Homeboys'* en relativt ny gruppe, der dagligt samledes på et bestemt gadehjørne. De var organiseret omkring et fodboldhold og som sådan var de bare 'fodboldspillere'. At 'bare være fodboldspillere' er at tilhøre en ambivalent kategori af unge mænd, der både kan være respektable og problematiske. I begyndelsen af 1999 forsikrede det lokale vagtværn politiet om, at "*Homeboys* ikke var rigtige gangsters". Men samtidig blev *Homeboys* involveret i en kamp med en anden gruppe unge mænd, *the Junior Mafias*, og en af *the Homeboys* blev anholdt for et mordforsøg, som han umuligt kunne have begået. Andre, ofte mødre, benægtede, at drengene skulle være bandemedlemmer, men var samtidigt dybt bekymret. Drengene var også ambivalente omkring deres egen status. Selv om de benægtede at være gangstere, så havde de optaget en video, hvor de med deres egne ord lavede en masse gangster-shit, men det havde bare været fjolleri. Der er et element af leg i disse selviscenesættelser, men derudover kan man også se videoen som en forhandling om, hvorvidt drengene var i den ene eller den anden kategori, farlige eller ufarlige. *The Homeboys* bevægede sig ind og ud af

disse to kategorier. Nogle gange var de fodboldspillere, andre gange fjollede de bare rundt og andre gange igen var de *bona fide* gangstere. For beboerne i townshippen var forhandlingerne afgørende for deres følelse af sikkerhed, fordi det er nødvendigt – når man lever i områder præget og domineret af vold – at vide helt sikkert, hvorfra faren kommer. Derfor spørgsmålet "*er the Homeboys* farlige?". Forhandlingerne var også vigtige for drengene selv, eftersom hvorvidt de blev kategoriseret som gangstere eller ikke-gangstere afgjorde, hvordan politiet og resten af townshippen forholdt sig til dem.

Da jeg forlod *the Homeboys* var spørgsmålet om, hvorvidt de var en bande, stadig ikke afgjort i townshippen, men en række begivenheder bragte dem tættere på at blive kategoriseret som bande. De tog aktivt del i en symbolsk produktion af "gangstershit", som drog styrke fra ideen om *the Homeboy* i amerikansk ghetto-kultur. Selvom det bare var fjolleri, var der mange der ikke syntes det var særligt sjovt. Det var også almindeligt kendt, at de holdt til på et bestemt gadehjørne, og selv om der var mange ikke-bande-agtige grunde til det – for eksempel var det et af de få steder hvor de kunne være sammen, fordi der var en forstående mor og en støttende nabo, der hjalp med organiseringen af deres fodboldkampe – blev dette hjørne alligevel set som *Homeboy-territory* af politi, beboere og vagtværn. Selv om de selv betragtede de slagsmål, de var involveret i, som *kid stuff*, skildrede deres modstandere kampene som episke bandekrige. Selv om kun få af dem var kriminelle, var der alligevel nogle af dem der begik indbrud og et par stykker havde været i fængsel. Men værst var, at en af de grupper de sloges med havde forbindelser til langt mere voldelige grupper, der for længst havde taget skridtet til at blive en 'rigtig' bande. Samtidig var en af fædrene til deres modstandere narkohandler med særdeles gode forbindelser til politiet. Derfor var den politianmeldelse, som *the Homeboys* havde indbragt, blevet syltet af politiet, hvorimod den anden gruppes anmeldelse førte til anholdelse af en *Homeboy*. Han sad efterfølgende i fængsel i 6 uger, før han

blev løsladt. Selv om anklagerne var åbenlyst grundløse, fik fængslingen alligevel konsekvenser, fordi han i fængslet blev medlem af én af de tre store fængselsbander og blev tatoveret. Skridtet ind i fængselsbanden var et forsøg på at overleve den ekstremt voldsomme verden indenfor, men fik også konsekvenser for politiets og det omgivende samfunds opfattelse af ham og af *the Homeboys in toto*. Paradokset her er, at det var fordi *the Homeboys ikke* havde kriminelle forbindelser med politiet, at den unge mand kom i problemer. Dermed kan man lidt provokatorisk sige, at fraværet af objektiv kriminel adfærd potentielt øger risikoen for politi-sanktioner, fængsling og kriminalisering. Archie, en gammel rotte inden for bandelivet, fængselsverdenen og narkohandel, samt fader til flere af *the Homeboys*, konkluderede lakonisk, da vi diskuterede drengene, ”Jeg har advaret dem. Hvis du har et navn, så er du en gangster. Hvis de fortsætter med det der gangster-shit, så ender de som lig eller i fængsel”.

AT OVERLEVE PÅ GADEN

The Homeboys' status var flydende, men blev stedse mere fasttømret i deres modstanderes, politiets og det gode selskabs øjne. Men status handler ikke kun om andres kategoriseringer. De unge mænds egen optræden bidrog også til kategoriseringen. Handlinger er ofte forårsaget af konkrete overlevelsesproblemer. For at overleve på gaden tvinges mange unge mænd ud i handlingsmønstre, der er medvirkende til at reproducere stereotyperne om dem som særligt kriminelle. Jeg behandler i det følgende to af disse mønstre: gruppepolitik og økonomisk overlevelse.

Gruppepolitikken er en af de stærkeste drivkræfter, der findes på gaden. Kun ved at være i en gruppe kan man forsvare sig mod overfald fra andre grupper. Michael, en mand sidst i trediverne og en af de få jeg kendte, for hvem det var lykkedes at komme ud af townshippen, udtrykte det på en særdeles reflekteret måde:

Vi vidste fra en tidlig alder, at vi var fjender med og kæmpede om territoriet og retten til

at være i vores område med andre grupper fra andre områder. Det kunne være om retten til at lege i en park, hænge ud på et bestemt hjørne eller spille fodbold. Derfor tror jeg de fleste af os opererede i grupper for at få beskyttelse. Senere kunne jeg se, at de ting vi gjorde hang sammen med banderne. Vi var socialiseret til at være i grupper og disse grupper blev til bander.

Michaels pointe, som også faderen til mange af *the Homeboys* udtrykte det, er at gruppen ofte vil blive til - eller opfattet som - en bande. Det paradoksale er, at det er nødvendigheden der driver værket. Ens overlevelse afhænger af gruppen, hvis man ikke vælger Shauns løsning. Paradokset er at jo vigtigere banden er jo mere nødvendigt er det at være med i en for at undgå dem. Dermed øges risikoen for fængsling, overfald og død.

Den samme onde cirkel ser vi i forhold til økonomisk overlevelse. På grund af den generelle stigmatisering af farvede mænd er det i dagens sydafrikanske økonomi uhyggeligt svært for dem at finde arbejde. Ydermere - som det er tilfældet i mange økonomier rundt om på Jorden - er den nederste del af arbejdsmarkedet ofte reserveret til kvinder, som kan finde arbejde på fabrikker i servicesektoren og som laver rangerende kontorpersonale, hvorimod de traditionelle mandefag er under stærkt pres (Bourgeois 1996; Terreblanche 2003). Samtidig er det næsten udelukkende kvinder, der kan få hjælp fra staten - også et træk der gør sig gældende i store dele af verden. Alle statistikker samt mit eget feltmateriale fortæller den samme historie om farvede mænd, der økonomisk bliver stedse mere marginaliserede. Mænd på bunden er derfor i meget stor udstrækning tvunget til at søge deres chance i den uformelle - ofte illegale - økonomi.

Mænds uformelle økonomiske strategier er ofte uhyre sammensatte og inkluderer aktiviteter, der rangerer fra de næsten lovlige som at sælge t-shirts eller formidle kontakter om denne eller hin økonomiske fidus, til det direkte ulovlige som narkohandel, tyveri eller afpresning under trusler om vold. Disse aktiviteter kan bedst forstås med det amerikanske udtryk *hust-*

ling (Wacquant 1999), eller som det hedder i townshippet, "looking for money".

Looking for money kan ske alle steder. Man skal bare have øje for det. Et af de få kriminelle medlemmer af *the Homeboys*, Gamat, fortalte for eksempel hvordan han tog med *the robies*, dem der stjæler for at overleve, og hvordan han blev taget af politiet og tilbragte et år i fængsel. Men overfald er ikke det eneste, Gamat overlever på. Da vi skulle ud og købe øl, var der nogen der bad om et lift til det lokale diskotek. Som altid når jeg øjnede interviewofre var jeg overordentlig villig til at lægge bil til, men Gamat overtog hurtigt forhandlingen og krævede sig betalt for ulejligheden. Ved at kunne monopolisere min bil til egne formål, var hans muligheder for *look for money* blevet stærkt forbedret. Transaktionen lykkedes ikke. Og jeg fik ikke mit interview. Gamat trak på skuldrene og kommenterede, "der kan du se. *I look for money everywhere*. Bare for at få et par skillinger på lommen så jeg kan købe en joint eller nogle øl".

Ingen af disse aktiviteter giver ret meget afkast. Ikke engang narkohandel. De fleste af de gadepushere jeg interviewede, tjente ikke mere end mindstelønnen – og det for arbejdsdage der ofte løb op i 16 timer, seks dage om ugen, hvor risikoen for at blive udsat for vold, politirazziaer og efterfølgende fængsling konstant var til stede. De lave fortjenester for gadepushere ved narkohandel er ikke kun et sydafri-

kansk fænomen. Sociologen Sudhir Venkatesh og økonomen Steve Levitt (Venkatesh og Levitt 2000) undersøgte fortjenesten ved narkohandel i Chicago og fandt, at de fleste gadepusheres fortjeneste lå under den amerikanske mindsteløn. Det der drev værket var forestillingen om de rige narkohandlere samt ideen om, at gadepushing ville føre til større indkomster senere. At det er farligt illustreres af, at tre ud af de fem gadepushere jeg interviewede, var døde tre år efter jeg havde forladt townshippet.

Ud over risikoen for sanktioner fra myndighederne, død og den minimale fortjeneste er *hustling* også i direkte opposition til, hvad der kræves for at være moralske individer. Derfor, og lige så tragisk, kommer de uformelle, ofte illegale og kriminaliserede økonomiske aktiviteter til at reproducere forestillingen om den kriminelle farvede mand. Endnu engang kræver overlevelse i townshippet, at farvede mænd gør det modsatte af, hvad der ville gøre dem til moralske individer. Paradokset er, at for at undgå at blive stigmatiseret eller kategoriseret som problematisk skal mænd opføre sig i modsætning til, hvad deres daglige erfaringer med vold, marginalisering og fattigdom tilskrifer dem at gøre. Men retter de sig ikke ind efter de dominerende ideologier om hvad det vil sige at være moralsk, så risikerer de, at deres marginalisering reproduceres, dvs udelukkelse fra det respektable samfund, sanktioner i form af anholdelse og fængsel og i mange tilfælde i en alt for tidlig død.

KONKLUSION

I denne artikel har jeg forsøgt at forstå unge mænd i bander som både et sociologisk fænomen og en kulturel kategori. Argumentet var, at begge tilgange er nødvendige for at forstå, hvorfor et sted som Cape Town producerer så mange bander og hvordan unge mænd drages ind i dem. Samtidig må vi også forstå, at bander ikke kun er resultat af unge mænds handlinger, men at kategorien 'bande' også skabes i det omgivende samfund. 'Bande' som kulturelt fænomen er dermed en relationel kategori, som defineres på forskellig vis

forskellige steder. Samtidig bygger forestillingen om bander på en underliggende logik om unge mænds transcendentale – eller evige – hang til ballade. I samfund, hvor der er dybe racemæssige/etniske og klasse-mæssige forskelle og konflikter, som Sydafrika – men også Mexico (Gutmann 1996), Brasilien (Schepers-Hughes 1993), USA (Bourgeois 1996) eller Nigeria (Gore og Pratten 2003) – radikaliseres angsten for de unge mænd.

I artiklen viser jeg, hvordan de unge mænd forsøger at forhandle denne form for marginalisering. Shaun valgte at blive omvendt og det lykkedes, mens andre drenge permanent holdes inden døre (Jensen 2001). Andre igen forsøger at overleve på gaden. Grundet gadens og marginaliseringens logik må de ofte ernære sig (*look for money*) ved uformelle, ofte ulovlige, aktiviteter, og de må gå ind i grupper der senere bliver til bander. Selv om ikke alle farvede mænd er involveret i uformelle økonomiske aktiviteter eller danner grupper, har disse praksisformer konsekvenser langt ud over de direkte involverede, fordi de er med til at reproducere de stereotype forestillinger om den farvede township-mand. Dermed – og det er den sande tragedie – uddybes den marginalisering og stigmatisering, der oprindeligt var årsag til praksisserne. Derved er unge mænd fanget i en ond cirkel hvor townshippen og stigmatiseringerne øger behovet for grupper og uformelle økonomiske aktiviteter, som er nødvendige for materiel overlevelse såvel som maskulin bekræftelse. Det leder igen til mere vold. Samtidig gøres det sværere for dem, der forsøger at klare sig som moralske mennesker, at opnå respekt både i townshippen og i det omgivende samfund. For hvert tilfælde af vold, tyveri eller gruppedannelse bliver det omgivende samfund bekræftet i dets mistanke om, at farvede mænd er uforbederlige, voldelige og farlige og kun mulige at kontrollere gennem mere politi, militær og strengere straffe.

Artiklen er oprindeligt publiceret i *Den Ny Verden* 2004:37(3).

Referencer:

- Bourgeois, Philippe (1996) *In Search of Respect: Selling Crack in el Barrio*. New York: Cambridge University Press.
- Cohen, (2004) *People Who have Stolen From Me: Rough Justice in the New South Africa*. London: Saint Martin's Press.
- Delius, Peter. 1997. *A Lion amongst the Cattle: Reconstruction and Resistance in Northern Transvaal*. London: James Currey.
- Dennis, Norman (1998) *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. London: The IEA Health and Welfare Unit
- Field, S. (1996) "The Power of Exclusion: Moving Memories From Windermere to the Cape Flats 1920s. to 1990s." Phd. thesis, Department of Sociology. University of Essex.
- Fleischer, Mark. (1998) *Dead End Kids: Gang Girls and the Boys They Know*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Glaser, Clive (2000) *Bo-Tsotsi: The youth Gangs of Soweto, 1935-1976*. Cape Town: David Philips.
- Gore, Chharles and David Pratten (2003) "The Politics of Plunder: The Rhetorics of Order and Disorder in Southern Nigeria". *African Affairs*, vol. 102: 211-40
- Greenhouse, Carol (2003) *Solidarity and Objectivity: Re-reading Durkheim*". In Parnell, Philip and Stephanie Kane (eds) *Crime's Power: Anthropologists and the Ethnography of Crime*. New York: Palgrave MacMillan
- Gutmann, Matthew (1996) *The Meanings of Macho: Being a Man in Mexico City*. Berkeley: University of California Press
- ISS (1998) *Crime in Cape Town: Results of a City Victim Survey*. Monograph series, no. 23. Pretoria: ISS
- Jankowsky, Martin (1991) *Islands in the Street: Gangs and American Urban Society*. Berkeley: University of California Press.
- Jensen, S. (2001) "Claiming Community, Negotiating Crime: State Formation, Neighborhood and Gangs in a Capetonian Township." Ph.D Dissertation, Roskilde University.
- Kinnes, Irwin (2000) "From Urban Street Gangs to Criminal Empires: The Changing Face of Gangs in the Western Cape". Monograph vol. 48. Pretoria: ISS
- Leggett, Ted (2004) "What's up in the Cape? Crime Rates in Western and Northern Cape Provinces". *SA Crime Quarterly*, vol. 7: 15-20
- Nader, Laura (2003) "Crime as a Category: Domestic and Globalized". In Parnell, Philip and Stephanie Kane (eds) *Crime's Power: Anthropologists and the Ethnography of Crime*. New York: Palgrave MacMillan
- Norval, Aletta (1996) *Deconstructing Apartheid Discourse*. London: Verso
- Pinnock, Don (1984) *The Brotherhoods: Street Gangs and State Control in Cape Town*. Cape Town: David Philips.
- Pinnock, Don (1995) *Ganging as Rites of Passage*. Cape Town: David Philips.
- Ritchken, Edwin. 1996. *Leadership and Conflict in Bushbuckridge: Struggles to define Moral Economies in the Context of Rapidly Transforming Political Economies*. PhD thesis, Johannesburg: University of Witwatersrand.
- Schepers-Hughes, Nancy (1993) *Death Without Weeping: The Violence of Everyday Life in Brazil*. Berkeley: University of California Press
- Seekings, Jeremy (1993) *Heroes or Villains? Youth Politics in the 1980s*. Johannesburg: Raven Press
- Terreblanche, Sampie (2003) *A History of inequality in South Africa 1652-2002*. Durban: University of Natal Press.
- Union of South Africa (1945) *Report of the Cape Coloured Liquor Commission of Inquiry*. Pretoria: Government Printer.
- Wacquant, Loic. 1999. Inside the 'Zone': the Social Art of the Hustler in the American Ghetto. In *The Weight of the World*, edited by Pierre Bourdieu et al. New York: Polity Press.
- Venkatesh, Sudhir and Steven Levitt (2000) "Are We Family or a Business?" History and Disjuncture in the Urban American Street Gang". *Theory and Society* 29: 427-462.